

מסדר החנוך והתרבות - המזללה לתרבות תורנית

גליונות לעיון בפרשת השבוע
ערוכים בידי בחסד ליבוביץ - שנת תשס"ז

שלח (תשכ"א)

י"ד

תפילה משנה (י"ג-ט"ז)

הערה: לרעיון העיקרי של פסוקי גליונות עיון גליון שלח תשס"ז שאלה גצ

י"ג: ויאמר משה אל ה'

ושמעו מצרים כי העלית בכחך את העם הזה מקרב
י"ד: ואמר אל יושבי הארץ הזאת
סמך: כי אתה ה' בקרב העם הזה
אשר עין בעין נראה אתה ה'
וענך עמו עליהם
ובעמך עז אתה חלד לפניהם יוסם
ובעמך אש לילה

ט"ז:

והמת את העם הזה כאיש אחד
ואמר הגויים אשר שמעו שמעך לאמר
מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה
אל הארץ אשר בשבע להם
וישתם במדבר

א. שאלות ודיוקנים ברש"י:

י"ג: ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים ושמעו את אשר תהרגם.

י"ג: כי העלית: "כי" משמש בלשון "אשר". והם ראו אשר העלית בכחך הגדול אותם מקרבם וכשישמעו, שאתה הורגם, לא יאמרו שחטא לך, אלא יאמרו, שכנגדם יכולת לחלחם, אבל כנגד יושבי הארץ לא יכולת לחלחם, וזו היא

י"ד: ויאמר אל יושבי הארץ הזאת: כמו: על יושבי הארץ הזאת. ומח יאמרו עליהם? מה שאמר בסוף הענין: "מבלתי יכולת ה'". - בשביל ששמעו, כי אתה ה' שוכן בקרבם, ועין בעין אתה נראה להם והכל בדרך חבה ולא הכירו כך שנחקה אחתה מהם עץ הזה

ט"ז: ויהי ויהמת את העם כאיש אחד: פתאום, ומתוך כך יאמרו הגויים אשר שמעו וגו'

ט"ז: ויהי מבלתי יכולת: לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים ואינו דומה פרעה לשלטים ואחד מלכים. זאת יאמרו על יושבי הארץ הזאת: "מבלתי יכולת" - מהו? שלא היתה יכולת בידו להביאם, שחמם.

א (1) מה הצריכו להוסיף כאן שלש מלים אלה שאינן כתובות בפסוק?

א (2) למה לו לומר כאן ט"ז כי משמש בלשון "אשר", והלא כמת עשרות "כי" בלשון "אשר" היו במקרא עד הנה ולא פרט?

א (3) למה שנה רש"י מלשון "מקרב" ללשון רבים - "מקרבם"?

א (4) למה הוסיף מח של יאמר הגויים ("לא יאמרו שחטא לך")

א (5) למה הוסיף במקום "אל יושב" "על יושב" ומניין לו שכך הוא?

א (6) למה הוסיף שאלת "מה יאמרו עליהם"?

א (7) למה שנה רש"י מלשון הפסוק ויאמר במקום "אשר עין בעין" - "ועין בעין אתה נראה להם" - מה תיקן בזה?

א (8) לשם מה הוסיף רש"י על הנאמר בכתוב את מלח "פתאום"? (ואל חמשה לחשוב שהוא פירוש למלים "כאיש אחד")

א (9) פירושו לד"ה "מבלתי יכולת" לא פתח בפרוש מלים אלה ("מתוך שלא היתה יכולת"), אלא הקדים דבריו: "לפי שיושבי הארץ חזקים..." חסבר - לשם מה הקדים דברים אלה?

א (10) למה שנה רש"י לשון תכתוב ואמר במקום "וישחמם" - "שחמם" ומי לא ידע כי וא"ו מחמת חרפהו לעבר? (והשוה דבריו שמה י"ג י"ח) ד"ה ויסב: חסבר

ח"ה ושם מצינים המצרים יודעים שאתה אוהב ישראל כי העלית בכחך את העם הזה מקרב, והכנענים יודעים מה שאהבת אותם במדבר, כי שמעו כי אתה בקרב העם הזה. והנה המצרים אמרו אל הכנענים מה שראו בעיניהם ("כי העלית בכחך") והכנענים יגידו להם מה שאהבת אותם במדבר.

ואם תהרוג את ישראל, אז אלו ואלו, המצרים והכנענים וגם שאר האומות אשר שמעו את שמעך יאמרו: "מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר".

כי לא יוכלו לומר שהרגת אותם בשנאה, כי באו לשמעך שאתה אוהב אותם, אם כן יאמרו, שמאהבת אותם הרגתם, כדי שלא יפלו ביד אויביהם, וזה מבלתי יכולת בך להוריש אותם.

והנה "ואמרו אל יושב הארץ" ענינו: יאמרו אל הכנענים מה שנזכר קודם לכן: "כי העלית בכחך את העם הזה מקרב".

ו"שמעו כי אתה ה' בקרב העם הזה..." חוזר אל יושב הארץ הזאת, הם הכנענים ששמעו השגחת ה' על ישראל במדבר;

והושמחה מלת "אשר" (בפסוק י"ד) "ואמרו אל יושב הארץ הזאת" אשר "שמעו כי אתה ה' בקרב..."

(1) במה מתנגד ש"ל לפרושו של רש"י?

x (2) היכן - בלשון הכתוב - יוכל למצוא לו סמך לדעתו?

(3) במה מסכים הוא עם דעת רש"י ובמה משלים הוא דברי רש"י?

ג. י"ד: ש"ד: בראה אותה ה'

שעורו: בראה, כי אתה ה' ועננך עומד עליהם.
"בראה" הוא לשון עבר לנסתר, והוא כאן פעל סתמי (impersonale) ופרושו: on a vu
ואחר מלת "בראה" הושמחה מלת "כל" על דרך (ירמיהו מ"ו ה') "מדוע ראיתי המה חתיים?" שענינו: ראיתי, כי חזמו חתיים.

והוי"ן במלת "ועננך" אינה לחבד אלא לפירושו: בראה כי אתה ה', כלומר: עננך עומד עליהם.

1x במה סוטה ש"ל כאן מן הפירוש המקובל (שהוא גם פרושו של רש"י)?

(2) מה המריץ את ש"ל לפרש בדרך זו?

(3) למה מפרש ש"ל את וי"ו "ועננך" לא כוי"ו החבור אלא כוי"ו הבאור? מה תיקן בזה?

ד. אשוח את הדברים מוטשמים בפי המצרים בדברי משה כאן לדברים המוטשמים בפי המצרים בתפילת משה אחר חטא העגל.

שמות ל"ב י"ב

למה יאמרו מצרים לאמור:

ברעה תוציאם להרוג אותם בהרים

ולכלותם מעל פני האדמה

במדבר י"ד ט"ו-ט"ז

ואמרו הגויים אשר שמעו שמעך לאמור:

מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה

אל הארץ אשר נשבע להם

וישחטם במדבר.

הסבר, למה טען משה אז, שהמצרים יאשימו את ה' בכונות זדון כלפי ישראל, ולמה טען משה עתה שהמצרים יראו במעשיו כלפי ישראל תוצאות חולשתו וחוסר יכולתו?

שאלות וגם תשובות יש לשלוח לד"ר ג. ליבוביץ, קריית-משה ירושלים